

Fort van Breendonk

Ter verdediging van Antwerpen, een belangrijke havenstad voor gans België op het vlak van de economie, de industrie en de handel, zowel nationaal als internationaal, werden rond de metropool twee gordels van forten gebouwd. In geval van dreigend gevaar of oorlog zouden de Belgische autoriteiten zich binnen deze gordels kunnen terugtrekken om er, onder militaire bescherming, hun activiteiten uit te oefenen.

Een eerste gordel werd geconcipieerd en uitgevoerd in de negentiende eeuw, een tweede in het begin van de twintigste eeuw. Hiertoe behoorde ook het fort van Breendonk als het meest zuidelijke punt, dat bovendien dicht bij Brussel lag.

Het fort was nog niet volledig afgewerkt toen de Eerste Wereldoorlog losbarstte. Het keizerlijke Duitsland verklaarde Europa de oorlog en viel in augustus 1914 België binnen. Na een bitsig gevecht werd het fort door het sterke Duitse leger ingenomen. Tijdens het interbellum werd het fort niet systematisch, maar sporadisch gebruikt voor bepaalde Belgische militaire activiteiten.

Door de gunstige ligging van het fort aan de verbindingssbaan tussen Antwerpen en Brussel en ook aan het kruispunt tussen Mechelen en Sint-Niklaas en tussen Mechelen en Dendermonde, werd deze site door de nazi's uitgekozen om er een *Auffanglager* in te richten.

De bedoeling was om er mensen gevangen te nemen uit gans België, vooral politieke gevangenen, weerstanders en Joden. Het betrof zowel Belgen als buitenlanders. In het totaal zeventien nationaliteiten, voor het grootste deel uiteraard Belgen.

Breendonk na de bevrijding

De nazi's onvluchtten het fort in augustus 1944. Op 4 september 1944 werd Willebroek bevrijd. De bevrijders vertrokken vanuit Brussel richting Antwerpen. Het fort was toen reeds leeg. Op dat ogenblik werden echter in de doodskisten op de dodenplaats nog lijken aangetroffen. Deze menselijke resten zijn naar best vermogen geïdentificeerd en kregen achteraf een waardige begrafenis.

Ondertussen werd het fort als gevangenis in gebruik genomen. Eerst werden Duitse krijgsgevangenen op de appelplaats verzameld door verzetsstrijders en nadien door geallieerde troepen. Korte tijd later werden zij verplaatst naar gevangenissen in de omgeving van Brussel. Vervolgens was het de beurt aan collaborateurs en incivieken om in het fort te worden opgesloten. Die werden hardhandig aangepakt. In bepaalde gevallen werd de hel van Breendonk nu het toneel van een meedogenloze repressie. Pas nadat de Belgische regering onder leiding van minister Pierlot werd geïnstalleerd, werd het wettelijk gezag hersteld.

Op 11 oktober 1944 werden alle geïnterneerden met vrachtwagens naar de Dossinkazerne in Mechelen overgebracht. Bij wet van 19 augustus 1947 werd het fort van Breendonk bekrachtigd tot een Nationaal Gedenkteken.

In 1954 werd voor het fort het immense standbeeld *De weerstander* van Idel Ianchelevici ingehuldigd. Onder leiding van professor emeritus Paul Lévy werd het fort ingericht tot een oord waar de bezoekers de verschrikking van de nazigruwel in al zijn authenticiteit ter plaatse kunnen aanvoelen en evalueren.

Vanaf het jaar 2000 werd onder de dynamische leiding van professor emeritus Roger Coeckelbergs, in samenwerking met de minister van Landsverdediging en het Belgische leger, mede dankzij vele medewerkers zoals de eminente historicus Patrick Nefors, een grondige renovatie geïnitieerd en gerealiseerd.

Daardoor is het Nationaal Gedenkteken van het fort van Breendonk uitgegroeid tot een waardig memoriaal met eerbied voor zijn historische echtheid.

Bronnen:

Breendonk 1940-1945. De geschiedenis. Patrick Nefors, Standaard Uitgeverij, 2004

Breendonk. Het begin... SOMA, 1997

Het boek der kampen, Ludo van Eck, Libertas uitgeverij, elfde druk, pag. 29-38

Winkler Prins Encyclopedie van de Tweede Wereldoorlog, Amsterdam Elsevier Brussel, pag. 121-122

Auf vergessenen Spuren. Ein Wegweiser zu Gedenkstätten in den Niederlanden, Belgien und Luxemburg, Andreas Pflock, pag. 151-154

Encyclopedie van de Holocaust, Robert Rozett & Shmuel Spector, Uitgeverij Kok, pag. 154

www.breendonk.be

Medewerking:

Deze tekst werd gerealiseerd met medewerking van de heer Victor Van Rompaey, erealgemeen directeur van Scholengroep Rivierenland, voorzitter van de Vrienden van het Memoriaal Breendonk.

